

DAGENS FRÅGOR

Den 30 nov. 1948.

Tredje gång Arvid Fredborg vann hösten 1943 en internationell bokframgång? gång av stora mått med sitt utmärkta Berlinreportage »Bakom stålvalLEN». Sedan dess har han inte kommit med något större arbete, men däremot har han med föredrag och framför allt med världspolitiska krönikor i sin tidskrift OBS! framträtt som en vaken och kunnig iakttagare av det världspolitiska händelseförloppet. Nu har han emellertid publicerat en stor volym, »Tredje gången. Öst mot väst efter det andra världskriget» (Norstedts, kr. 12:50), av den mest brännande aktualitet; skildringen går ända in i oktober 1948.

Fredborgs utrikespolitiska journalistik under mellanåren har måhända, trots sin vakenhet och stora kunnsighet, någon enstaka gång kunnat störa mera kräsna läsare genom en viss fallenhet för Besserwissertum och lust att motionera somliga käpphästar väl ofta. Så mycket mera glädjande är det att konstatera, att detta drag saknas här. Det är en mogen, verkligt tungt vägande politisk bok, som Fredborg framlagt. Frågan är, om det just nu på något språk finns en lika allsidig, lika vederhäftig och lika aktuell skildring av det internationella händelseförloppet efter Hitlers fall. Den visar en alldeles förbluffande beläsenhet på olika områden, ej minst i rysk press, och tack vare sin kronologiska huvuddisposition ger den en utomordentligt åskådlig och fängslande bild av hur nära händelseförloppen på skilda håll äro sammanflätade. Det är verkligen »En värld» men tyvärr på ett helt annat sätt, än Wendell Wilkie tänkte sig det.

I stort sett bygger Fredborg sin bild på de tryckta källor, som nyss antydde, och av vilka de ryska ofta äro av alldeles särskilt intresse. Ibland åberopar han muntliga informationer av anonyma men enligt hans omdöme välinitierade sagesmän. Läsaren har självfallet svårt att ha någon som helst mening om dessa personers auktoritet, men deras bidrag gälla en så obetydlig del av boken, att det knappast betyder något, om författaren i något fall skulle ha överskattat värdet av deras informationer.

Sådan boken nu föreligger, är den otvivelaktigt den bästa handledning i den aktuella utrikespolitiken, som den svenska allmänheten kan få i sina händer. Saklig, objektiv, präglad av den tränade historikerns perspektiv på händelserna och fri från de invektiv och speglosor mot misshagliga personer, som så ofta vanpryda detta slags publicistik. Att bedömningen av presidenten Benesjs insatser är rätt negativ, torde frappa många svenska läsare, vilkas uppfattning utformats under intryck av en här i Sverige alldeles ovanligt intensiv propaganda, men dels är kritiken av Benesj i »Tredje gången» alltigenom sakligt och sobert hållen, dels torde den vara sakligt synnerligen väl underbyggd, som vår främste kännare av dessa förhållanden nyss framhållit i en recension av boken.

Det är naturligtvis mycket, som frapperar, när man vid läsningen åter får uppleva hela denna fruktansvärda, nästan oavbrutna utveckling till det sämre, som fyller de sista 40 månadernas internationella historia. Anmälaren har för sin del kanske starkast gripits av intrycket, hur fullständigt västmakterna under den första tiden efter segern lämnade sina där ännu talrika anhängare i Östeuropa och på Balkan i sticket, ofta efter att först ha uppmuntrat dem till oförsiktig aktivitet genom demonstrationer och demarcher utan reell innebörd. Den epoken är numera, kan man hoppas, avslutad, men det är förödmjukande att erinras om listan över dessa offer för våldet: Petkov, Maniu, general Michailovic, de polska och ungerska bondepartierna o. s. v.

Ett annat intryck, som starkt tränger sig på läsaren, är hur fullständigt den ryska ledningen på mycket kort tid lyckats spela bort den aktning och de delvis mycket starka sympatier, som 1945 mötte den snart sagt överallt i världen. Historien torde inte uppvisa många exempel på något liknande. Så mycket mer beklämmande är det att följa de kommunistiska partiernas på olika håll alltid lika stereotypa upprepande av de givna parollerna från Kreml, de må vara hur motstridiga som helst.

Ett tredje intryck, som ingalunda är nytt men som vinner ovanlig styrka vid en sådan lektyr som denna, är hur totalt den västerländska mänsklighetens och kulturens öden numera äro avhängiga av Amerikas politik, eller, på annat sätt uttryckt, hur hjälplöst Europa självt f. n. står inför det dödliga hotet från öster. Man orkar inte ens tänka ut konsekvenserna av en verklig amerikansk strömkantring i isolatoinistisk riktning, därtill vore de alltför fruktansvärda.

»Gustaf V som människa och regent.» Fil. d:r Karl Hildebrand har avslutat sina omfattande studier om vår konung genom att i höst, litet efter 90-årsdagen, framlägga andra bandet av »Gustaf V som människa och regent». Hildebrand fortsätter i denna del sin historieskrivning där han i första delen slutade, d. v. s. med Karl Staaffs andra ministär och dess tillkomst hösten 1911. Han för fram skildringen ända till år 1948, ja, han talar t. o. m. om »slutomdömet om konung Gustafs kungagärning», men efter 1920-talets slut blir krönikan allt tunnare. Och med anledning av kritiska frågor efter första bandets utgivande inleder författaren den andra delen med en karakteristik av konungen; denna är dock mycket onyanserad och det ligger i sakens natur att en minnestecknare, som under verkets tillkomst kommit konungen nära och vilkens domslut för övrigt även när det gäller gamla politiska meningsmotståndare alltid präglas av den största hovsamhet, känner sig bunden av vissa hänsyn så länge den porträtterade ännu befinner sig i livet.

Karl Hildebrand har kunnat utnyttja en del förut ej publicerade eller tillgängliga akter och personliga anteckningar. Utom vissa papper i utrikesdepartementet, vartill regeringen lämnat honom tillstånd, och i det Bernadotteska familjearkivet har han bl. a. profiterat av Arvid Lindmans, Hugo Hamiltons, Ernst Tryggers och Hjalmar Ham-

marskjölds samlingar. Eftersom verkets politiska ram ej innefattat mer än huvudsakligast regeringskriser och vissa större utrikes- eller inrikespolitiska brytningar, har Hildebrand blott i begränsad utsträckning använt detta åtminstone delvis rikhaltiga forskningsmaterial. Uppenbarligen har författaren dessutom vinnlagt sig om alltför långt gående grannlagenhet mot ännu levande eller nyligen döda personer, när samlingarna använts. En förväntansfull läsare blir inte så litet besviken över att det nya, som andra bandet innehåller, inte givit mera. Men åtskilliga värdefulla historiska uppgifter förekomma emellertid här och var. På flera punkter kompletteras sålunda professor Axel Brusewitz' bekanta serie i *Dagens Nyheter* om regeringskriserna, även om denna besynnerligt nog förbigåtts i framställningen. Och om utrikespolitiken före och under det första världskriget möter läsaren åtskilliga data av verklig vikt. Några av dessa historiska avslöjanden eller uppdaganden skola här kort antydast.

Såvitt det framgår av Hildebrands olika uppgifter, har konungen både under Staaffs och Hammarskjölds ministärer iakttagit lojalitet mot dessas neutralitetspolitik. Däremot ges det nu klart besked om att svenske ministern i Berlin, f. utrikesminister Taube, länge försökte påverka den svenska regeringen att orientera sig mot Tyskland och till äventyrs även engagera Sverige som Tysklands vapenkamrat. Kejsar Wilhelm intog vid konungens besök i april 1913 en hotfull attityd mot Sverige; det vore uteslutet att de små makterna i ett krig skulle kunna förbli neutrala, menade kejsaren, och »skulle något inträffa, så finge vi vara beredda att från honom erhålla ett telegram med begäran om svar inom 24 timmar, om vi voro med eller mot honom». Givetvis var ett sådant hotspråk, efteråt delvis understruket av v. Jagow till minister Bildt, ägnat att påverka den Staaffska ministärens försvarspolitik, vilken ifrån att ha startat i nedrustningens tecken slutade enligt Karlskronatalet inför den annalkande krigsfaran i förord för en viss upprustning.

Bondetåget och borggårdskrisen får i Hildebrands bok en belysning, som när det gäller det inre händelseförloppet — framför allt vissa framskjutna försvarsvänliga liberalers konspiration och hot om revolt mot Staaff — nära sammanfaller med Brusewitz' redogörelse. Hildebrand understryker dock mycket starkt, att bondetåget iscensattes och organiserades utan högerns medverkan och inte utan en viss ängslan hos Arvid Lindman för dess politiska konsekvenser. Man får dock aldrig full klarhet om Lindmans råd till konungen rörande dennes svar till bondetåget, det sedermera så omstridda borggårdstalet. Där emot bekräftar Hildebrands korta notiser den stora motsättningen mellan Trygger och Lindman både om den nya regeringens bildande och säkerligen också om borggårdstalet. Lindman önskade för försvarsfrågans skull en annan regering än den, som Trygger fick uppdrag att bilda sedan Louis De Geer måst återlämna anbudet, och han stöddes därvid tydligen av andra kammarens högerlantmän. På sin höjd tycktes Lindman vilja medverka i en ministär Billing. Den tilltänkta Tryggerministären torpederades faktiskt av Lindman, och Trygger fann sig också föranlåten att redan samma dag återlämna

sitt uppdrag, om vars hemlighållande han var synnerligen mån. I stället för en förstakammarregering bildades den Hammarskjöldska moderatliberala expeditionministären, som dock aldrig betraktade sig som en expeditionregering i detta ords vedertagna mening utan som en av partierna mera oberoende konselj med bestämd politisk målsättning.

Om den svenska neutralitetspolitiken under kriget lämnar Hildebrand åtskilliga besked. Om anledningen till dröjsmålet med utfärdandet i augusti 1914 av neutralitetsförklaringen i storkriget ges dock inga direkta nya upplysningar. Däremot bekräftas att den svenska regeringen såväl då till Storbritannien som vid Italiens inträde 1915 i kriget på ententesidan uttalat vissa hotelser om svenskt samgående mot Ryssland resp. med Tyskland såsom repressalie. Samma intervention gjordes gentemot Rumänien, när detta land 1915 första gången umgicks med planer om uppslutning till ententen, men bemöttes närmast ohövligt av den rumänska regeringen. Utrikesminister Wallenberg har tidigare låtit förstå att denna svenska attityd intogs av månet om det neutrala »blockets» styrka och kanske trodde sig den svenska regeringen kunna nå vissa utfästelser från de krigförandes sida genom detta hotspråk. Likafullt har en senare tid svårt att förstå dessa åtbörder och deras yttersta syften. Å andra sidan hade regeringen redan vid krigets början föranlett den aggressive tyske ministern Reichenaus rappellering och genom konungens eget initiativ till nordiskt samgående — konungens första brev till danske kungen publiceras nu — hade den svenska självständighets- och neutralitetspolitiken understrukits. När riksmarskalk Douglas sommaren 1915 återkom från Tyskland med alliansplaner, för vilkas genomförande Sverige skulle »få nöjet» att återställa Slesvig till Danmark samt självt få Åland och rätt att bestämma Finlands öde, lades dessa tydligen utan vidare ad acta. För att undgå ett befarat tyskt ultimatum, inspirerat av den felaktiga föreställningen i Berlin att Sverige vore berett att gå i krig mot Ryssland, skickade statsminister Hammarskjöld — som i hög grad direkt ledde utrikespolitiken och själv besörjde utrikesbrevväxlingen — en handskrivelse till Taube, vari denne gjordes underkunnig bl. a. om att »det vid olika tider och från olika håll gjorda uttalandet att vi under inga förhållanden gå emot Tyskland, är ur denna synpunkt farligt, liksom även enligt min mening oriktigt». Utan stöd av någon röst inom statsrådsberedningen avvisades i november 1915 prins Max' av Baden direkta avtalsförslag, och konungen hänvisade i sitt svar till svenska folkets, riksdagens och regeringens enighet om att neutralitetspolitiken skulle upprätthållas.

Även vid den Swartzska regeringens bildande bröto sig motsättningarna mellan Trygger och Lindman. Också nu fick den förre — under krisens slutskede — uppdraget att bilda regering, sedan Swartz först avböjt. Lindman och Swartz drogo sig dock tillbaka, efter att till en början ha varit villiga att ingå i en Tryggerregering, och när Lindman därpå tog emot utrikesministerposten under Swartz, sedan denne definitivt fått uppdraget, kände sig Trygger upprörd, ty han ansåg att detta stred emot en överenskommelse dem emellan att

de båda högerledarna ej skulle engagera sig i en ministär Swartz. Lindman ansåg det även 1923 oklokt, att högern under Tryggers statsministerskap tog regeringsansvaret efter Brantings avgång i arbetslöshetsfrågan. Under 1924 års riksdag uppstodo nya motsättningar mellan Trygger och Lindman, nu i försvarsfrågan, och när Lindmans krav på en försvarsökning utöver propositionen ej accepterades av högerens lantmän utan isolerade honom från dessa, greps han av ett så starkt missmod att han avsåg sig ordförandeskapet i högerorganisationen. Så småningom förmåddes dock Lindman att återta sin avsägelse. Hildebrand är den förste, som offentliggör denna händelse, men han har avhållit sig från att ingå på de närmare omständigheterna, vilka ju också falla utanför hans egentliga ämne. Först i och med högerregeringen 1928—1930, då Lindman och Trygger delade excellensposterna, inledde de båda högerordförandena — efter 25 års rivalitet — ett intimare samarbete, som av allt att döma fick en hjärtlig prägel under de år som de därefter ännu hade att verka i ledande politisk ställning.

Med stort intresse tar man del av Hildebrands höga uppskattning av Brantings modiga, kloka och statsmannamässiga uppträdande i november 1918, när yngre socialdemokrater med Per Albin Hansson bland de ledande liksom vänstersocialisterna hotade med revolution och framför allt ville aktualisera republikfrågan. — Med stöd av uppgifter från Gustaf Möller avfärdar Hildebrand såsom »föga trolig» uppgiften att Thorsson våren 1920 skulle ha varit villig att med förbigående av Branting bilda den första socialdemokratiska ministären i vårt land; Möller fann påståendet »närmast löjligt», säger Hildebrand. — Av intresse i den svenska parlamentarismens historia är, att konungen även vid den andra Brantingska regeringens tillkomst hösten 1921 uppställde vissa villkor, liksom han gjorde när B:s första regering bildades (vilket Gunnar Gerdner närmare redogjort för i sin doktorsavhandling). Konungen uttalade en förväntan att arbetslöshetsdirektiven ej skulle uppmjukas utan riksdagens hörande och att regeringen måste framgå med stor försiktighet i fråga om den direkta beskattningen; dessutom påräknade konungen Brantings stöd, om »herr Hansson vid nästa riksdag — — — skulle vilja komma med något nedrustningsförslag». »Herr Branting förklarade, att Konungen i sådant fall kunde med bestämdhet påräkna hans stöd mot herr Hansson», heter det i handsekreterare Sandgrens anteckning efter konungens diktamen. — Hildebrand meddelar vidare, att konungen när den Sändlerska regeringen 1925 lade fram sitt nedrustningsförslag hade förelagt en del högerpolitiker en diktamen, enligt vilken han förordat ett uppskov med frågan men dock ej ville motsätta sig propositionen med hänsyn till ministärens bestämda hållning; denna diktamen skulle alltså både i sak och form ha blivit en upprepning av uttalandet på hösten 1911 i pansarbåtsfrågan. Alla tillfrågade utom Hugo Hamilton avrådde dock konungen från diktamen både av principiella parlamentariska skäl och därför att den kunde tolkas som om han lämnade den socialdemokratiska regeringens förslag utan reell anmärkning.

E. H.

Spanska politiska stämningar. Många tecken på himlen och på jorden tyda på att den iberiska halvön står inför stora förändringar i samband med Europas faktiska uppdelning på två inflytelsesfärer, den amerikanska och den sovjetiska. Denna uppdelning vars gräns går genom Elbe, Adriatiska Havet, Grekland och Turkiet, har lett till att den iberiska halvön börjat spela en strategisk nyckelroll i USA. Spanien av i dag är med Pyrenéerna och sin medelhavskust f. n. för USA icke bara den viktiga terräng, som garanterar rörelsefrihet för amerikanska stridskrafter i Levanten, utan även det lättast försvarbara brohuvudet i västra Europa, därest ett krig skulle bryta ut före avslutandet av de amerikanska rustningarna, då Sovjet skulle ha chanser att ockupera hela Västeuropa till Pyrenéerna.

I går räknades ett sådant resonemang som de »reaktionäras» fantasi, i dag bygger Västunionens staber sina försvarsförberedelser därpå. Militärerna ha dock icke ännu något avgörande inflytande på västdemokratiernas politik. För dessa staber är existensen av Francos och Salazars regimer på den iberiska halvön lika önskvärd som bekväm, ty den ger tillräckliga garantier för ett effektivt försvar mot kommunisternas femtekolonnverksamhet.

De västdemokratiska politikerna bry sig emellertid inte ännu om de logiska militära argumenten. De mäktiga socialdemokratiska grupperna äro fortfarande mera sysselsatta med att smickra den allmänna opinionen i de egna länderna än att fundera över vad de hotfulla molnen öster om Elbe kunna betyda. Man måste osökt tänka på Lenins ord: »De borgerliga ha aldrig förstått sitt eget läge.» När den segerrika proletärrevolutionen tog makten var allt, vad de kunde komma med, skällsord mot revolutionens ledare.

En f. d. spansk general, f. n. placerad på en civil post, som jag träffade i Sevilla, uttalade sig om hela läget på följande sätt: Västern förstår inte ännu, att kriget är nära och oundvikligt, trots att varken Sovjet eller Västmakterna vill att det skall komma. Den kommunistiska expansionen och femtekolonnernas verksamhet ligger i Österns politiska organisations natur. Mot dessa expansionsformer kan inte Västern försvara sig. Den har varken organisation eller medel att bekämpa den kommunistiska infiltrationen. En sådan organisation skulle betyda fascism i en eller annan form. Västdemokratierna skulle aldrig kunna besluta sig för ett sådant statsskick. För att ej behöva kapitulera inför femtekolonnen skola de bli tvungna att välja en rent militär försvarsväg, alltså krig. Vad Ni än tycker — Spanien är redan sedan några år på denna utvecklingsväg; det likviderar successivt fascismen och förstärker det militära elementet i sin politik. Västern har ingen annan väg att välja inför Österns aggression, och måste med eller mot sin vilja följa vårt exempel.

Kretsarna kring Francoregimen underskatta dock den negativa inställningen mot Franco i de demokratiska länderna. Man kan ofta höra den meningen i Spanien, att Stalin har mer på sitt samvete mot demokratierna än Franco, utan att detta framkallar någon internationell ostracism mot Sovjet. Det är givetvis sant, men spanjorerna

glömma, att Sovjet alltid haft sin järnridå. Hela skräckteatern bakom järnridån har varit och är svår att kontrollera. Därför vägrar man helt enkelt att tro på den, precis som man på sin tid vägrade att tro på Dachau. Spanien har däremot ingen järnridå och ligger mitt i Västern. Därför är varje frihetskämpe, som dödats av Francos trupper under inbördeskriget, räknad och registrerad i de västerländska socialdemokratiernas kortsystem. Den kommunistiska propagandan är medveten härom och strävar efter, att världen skall glömma sibiriska slavläger och komma ihåg de spanska nationalisternas represalier mot republikaner. Detta trots att det i de sibiriska lägren årligen säkerligen betydligt fler frihetskämpar dött än under hela inbördeskriget i Spanien. I Moskva har man aldrig glömt Spaniens strategiska betydelse för Europas erövring och därför utgör Spanien huvudmålet för Sovjets propagandamaskin.

I Spanien säger man, att de sista årens utveckling bekräftat Francos politiska inställning. Han uppskattade kommunismen som den största faran för Europa, därför att han tio år tidigare än övriga Västeuropa kommit i kontakt med den. Spanjorerna tro på världspolitikens idealistiska mekanik, tro att »sanningen skall vinna» automatiskt utan deras hjälp, och att Västerns politiker skall böja sina huvuden inför Francos framsynthet. En skeptisk utlänning blir ganska överraskad av denna naiva tro. Polen och Jugoslavien voro anglosachsernas allierade under kriget, dessa länders insats för segern var oproportionellt stor, och trots detta sålde man dessa allierade utan tvekan för ett leende från Stalin och hans värdelösa löften, och ännu visar ingen av gärningsmännen någon böjelse till ånger — brukar jag säga till spanjorerna. Er flirt med fascismen och nazismen ställer er i mycket mindre fördelaktigt läge inför den internationella opinionen när det gäller »den idealistiska sanningens mekanism». Men sådana argument träffa inte en spanjor. Han är benägen att betrakta Spanien som världens navel, kring vilken västerlandets politik roterar. Spanjorerna ha mycket svårt att själva lägga upp sina verkliga trumfkort i dagens maktspel. Det verkar som om de väntade att amerikanerna skola göra även detta arbete. Och det underliga är, att de kanske inte räkna fel och att den intensifierade sovjet-aggressionen skall påskynda denna process.

Å andra sidan känna sig spanjorerna sårade i sin nationalstolthet genom västmaktsdemokratiernas uppträdande mot dem. Deras patriotiska känslor ha stegrats i mån av oppositionens successiva försvagning. Alla spanska tidningar äro fulla av indignation mot Labour Party på grund av dess förbindelse med den spanska exilregeringen. En genomsnittlig spanjor identifierar denna regering med den kommunistiska trojanska hästen och med den franska sovjetagenturen för spanska angelägenheter. Därför uppfattar han Labours uppträdande som en förnedring inte bara av regimen utan även av nationen. Vad kan England vinna på att stödja kommunismen i Spanien, frågar man sig. Hur hänger det samman med marskalk Montgomerys besök i Grekland och de brittiska flygplanens dånande över Berlin? »Det verkar som om Labour Party strävar efter att avlägsna Spanien från Europa

precis på den tid, då Spanien bäst kan behövas för Västra Europa och civilisationens försvar», sade en tidningsman bittert till mig.

I allmänhet tycker man här, att USA:s spanska politik är mindre principiell och mera nykter eller målmedveten än den brittiska eller franska. USA:s politiska verksamhet har dock bromsats av presidentvalet i Amerika, liksom av de ofta verklighetsfrämmande villkor, som Franco uppställt för ett framtida samarbete mellan USA och Spanien.

Spanien har därför mer och mer vänt Europa ryggen och börjar mer och mer inrikta sig på att utgöra en del av den amerikanska kontinentens politisk-ekonomiska system. Den spanska regeringen försöker därtill att spela ut Sydamerika mot Nordamerika, Argentina mot USA och tvärtom. Spaniens ekonomiska beroende av den amerikanska kontinenten är för närvarande större än dess beroende av Europa. De viktigaste råvarorna, olja och bomull, liksom större delen av maskinerna komma från USA. Livsmedel och ylle hämtas däremot från Argentina, men inget av dessa bägge länder har monopol på export till Spanien. För att motverka USA:s ekonomiska dominans har spanska regeringen avslutat ett traktat, enligt vilket Argentina fått en stor fri zon i Cadiz' hamn. Planen är vittomfattande. På så sätt har Argentina fått en stor konsignationspunkt för sin direkta handel med Europa utanför USA:s finansiella och politiska kontroll. Denna handelstraktat kompletterades med en spansk-argentinisk militär- och sjö-traktat. Dessutom har Spanien förnyat sin militärallians med Portugal för iberiska halvöns försvar. Alla dessa traktater ha en klar isolationistisk bakgrund och syfta till att göra det möjligt för Spanien och Portugal att kunna bevara neutralitet i en eventuell konflikt. I så måtto skilja sig de iberiska planerna icke mycket från de skandinaviska, men enligt min mening äro de i bägge fallen verklighetsfrämmande. Spanjorerna tro att det tredje världskrigets förlopp kan bli analogt med det andra. Under 1942 — säger man i Madrid — hade Hitler icke ockuperat Spanien, därför att han visste att anglosachserna då skulle landsatt trupper i Portugal. En ny front var onödig för honom... Sådant naivt prat hör man ofta i Spanien.

Spaniens försvarskapacitet är dock icke stor, enligt moderna begrepp. Spanska armén räknar nu omkring 1 miljon man, sedan man behållit en gammal årgång och inkallat en ny. Det spanska soldatmaterialet anses väl skolad och stridsdugligt men inte tillräckligt beväpnat. Spanien har bokstavligen intet flygvapen, inga fallskärms-trupper, pansarvapnet är ringa, artilleripjäserna omoderna o. s. v. I de spanska städerna finns inga luftskyddsrum, och civilförsvaret existerar endast på papperet. Regeringen gör stora ansträngningar för att upprusta så långt det är möjligt; man tillverkar ammunition och andra vapen, t. o. m. tanks i Bilbaos fabriker. Men alla dessa ansträngningar förslå inte långt för ett nutida krigs fordringar, helst som maskinparken är alldeles utsliten och det råder brist på kol och andra viktiga råvaror. Förstörelsen av järnvägsnätet, bristen på landsvägar, svagt kustförsvar, otillräcklig motorisering och beroendet av utlandet

när det gäller vagnar och bränsle — allt detta skapar ytterst vanskliga försvarsuppgifter. I Madrid talar man mycket om Pyrenéerna såsom ett oöverstigligt hinder för invasion. Det är dock inte skrivet i stjärnorna, att en invasion i Spanien inte kan ske luft- eller sjövägen. Man behöver inte vara Eisenhower för att förstå, vad som kan hända med Spanien under starka luftangrepp mot vägnätet och städerna eller vid landsättning av stora fallskärmstrupper, som kunna försörjas luftvägen i landets centrum. Det kaos, som då skall uppstå, skulle säkerligen ej bli mindre än i Frankrike 1940 eller i Polen 1939. Dessutom hävda åtskilliga, att regimen inte i alla landsdelar kan räkna med 100-procentig lojalitet hos befolkningen. Det säges att de f. n. små cellerna inom den underjordiska kommunistiska femtekolonnen lätt kunna utvecklas och anta stora dimensioner, särskilt om kommunisterna lyckas utnyttja de hos de flesta spanjorerna latent anarkistiska tendenserna.

Amerikanerna torde inse, att bara snabb militär hjälp kan göra det möjligt för den spanska armén att upprätthålla en längre tids motstånd i fall av invasion. Att lämna Spanien utan denna hjälp kan ur USA:s synpunkt betyda att de egna styrkorna måste dras tillbaka inte bara från hela Europa och Medelhavet utan kanske också från en stor del av den afrikanska krigsteatern. Denna omständighet kan lätt förklara den stora aktiviteten hos amerikanska militärer i Madrid för att bygga upp konkreta grundvalar för ett blivande hispano-amerikanskt militärt samarbete. USA har dock icke något sändebud i Madrid utan företrädes i stället av en andrangs utrikestjänsteman, mr Culbertson med rang av chargé d'affaires. Däremot underhåller USA en stor och väldirigerad militär-, flyg- och marinattachébyrå i den rymliga byggnaden, som förut disponerades av Tyska institutet i Madrid. Förhandlingar mellan USA och Francoregimen pågå sedan länge och nästan oavbrutet. Från USA:s sida ha — utom en grupp senatorer — deltagit många framstående officerare, däribland överbefälhavaren för de amerikanska flottstyrkorna på Medelhavet, amiral Sherman. Hittills äro resultaten dock ganska blygsamma. Våren 1948 erbjöds general Franco ett stort dollarlån på omkring 100 miljoner på villkor, att hela summan skulle utnyttjas för rustningar. Franco lär ha avböjt detta förslag. Generalen gillade inte de amerikanska kontrollvillkoren utan uppställde själv som krav dels återupprättande av fullständiga diplomatiska förbindelser med USA, dels möjlighet för regimen att utnyttja hälften av lånet för industri och jordbruk. Förhandlingarna ha förhalats i avvaktan på presidentvalet. I Västerlandet är man benägen att tro, att Franco skall ta emot USA:s lån oavsett villkoren. Det är fullständigt fel.

Franco synes dock benägen att vilja utnyttja Spaniens växande strategiska betydelse för att förstärka regimen inre position. Utländska observatörer i Madrid uttala sig kritiskt om denna tendens hos Francoregimen, i det att de mena, att Franco överskattar den s. k. suveräniteten och på så sätt riskerar de amerikanska rustningsleveransernas försenande. Hittillsvarande militära leveranser uppskattas blott till något tiotal miljoner dollars. Oberoende av detta ha

amerikanerna lyckats få rättigheter att i egen regi bygga flygplatser i olika hörn av Spanien för att överhuvudtaget möjliggöra snabb undsättning.

I Spanien ser man förhållandet till Västunionen snarast misstänksamt. Skrytsamt påstås i Madrid, att spanska armén f. n. har ungefär samma slagkraft som alla de förenade arméerna tillhörande Västunionens fem stater, och att Västunionen är i lika hög grad beroende av snabb amerikansk hjälp som Spanien. Detta påstående är naturligtvis starkt överdrivet.

General Franco föredrar att förhandla direkt med USA framför att utnyttja förmedling av Västunionens stater. Kontakterna mellan Francostaben och Västunionens militära kommission äro ytterst svaga, och Franco negligerar gärna öppet engelsmännen och fransmännen med anledning av deras inställning till Spaniens nuvarande regim.

I allmänhet kan man säga, att Spanien vill driva en stormaktspolitik utan att denna äger någon reell täckning i militär och ekonomisk kraft. I Spanien är man dock övertygad om att de västerländska politikerna förr eller senare skola tvingas att genom utvecklingens tryck själva söka kontakt med Franco och hans antikommunistiska politik.¹

Sevilla, vid skiftet oktober—november 1948.

T. Norwid.

¹ Författaren *T. Norwid* har i höst på Lindfors' förlag utgivit en livfull och i många hänseenden upplysande bok, »Till Malagas vinstänkta redd, Spanien i skuggan av Franco». Det kan vara av intresse att här nämna, att Norwid återger en uppskattning av »Spaniens politiska geografi»: 10 % monarkiska, 15 % Francoanhängare, 30 % opportunist, 10 % konservativa traditionalister och 35 % vänstersinnade.

